

MEĐUNARODNE FINANCIJSKE INSTITUCIJE

Radošević, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:581412>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-15**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

MEĐUNARODNE FINANCIJSKE INSTITUCIJE

Mentor: izv. prof.dr.sc. Josip Visković

Studentica: Kristina Radošević

Split, rujan 2019.

SADRŽAJ:

1. UVOD	3
1.1. Definiranje problema istraživanja.....	3
1.2. Ciljevi rada.....	4
1.3. Metode rada	4
1.4. Struktura rada.....	4
2. MEĐUNARODNE FINACIJSKE INSTITUCIJE	5
2.1. Pojam i definicija finacijskih institucija	5
2.2. Povijest međunarodnih finacijskih institucija.....	5
2.3. Međunarodni monetarni fond.....	7
2.3.1. Povijest Međunarodnog monetarnog fonda	8
2.3.2. Međunarodni monetarni fond danas.....	10
2.3.3. Kanali za utjecaj MMF-a na gospodarski rast.....	15
2.3.4. Uloga MMF-a u restrukturiranju duga	16
2.3.5. Nadzor finacijskog sektora i proučavanje prelijevanja.....	18
2.4. Svjetska banka.....	19
2.4.1. Povijest Svjetske banke.....	19
2.4.2. Svjetska banka danas.....	20
3. HRVATSKA I MEĐUNARODNE FINACIJSKE INSTITUCIJE.....	25
3.1. Republika Hrvatska i Međunarodni monetarni fond	25
3.2. Republika Hrvatska i Svjetska banka.....	28
3.2.1. Preporuke i mjere za reformu.....	32
4. ZAKLJUČAK.....	35
POPIS LITERATURE.....	37
PRILOZI	38
SAŽETAK.....	39
SUMMARY	40

1. UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

U ovom završnom radu biti će predstavljene međunarodne financijske institucije s ciljem da se analizira njihov značaj, ali i djelovanje na gospodarstvo Republike Hrvatske. U prvom dijelu rada biti će navedene najveće međunarodne financijske institucije s opisom njihova nastanka, djelovanja kroz povijest, te konačno njihov značaj i ulogu za gospodarstvo država u svijetu. U drugom dijelu biti će riječ o utjecaju prethodno navedenih institucija na gospodarstvo Republike Hrvatske.

Međunarodne financijske institucije (MFI) predstavljaju suradnju različitih zemalja svijeta po pitanju međunarodnih financijskih odnosa. Kada pričamo o međunarodnim financijskim institucijama možemo reći kako su nam prve asocijacije na Međunarodni monetarni fond, skraćeno rečeno MMF i Svjetska banka. Davne 1944., kada je se vidjelo kako je zlatni standard definitivno stvar prošlosti, predlagano je uvođenje zajedničke svjetske valute, u malom američkom gradu Bretton Woodsu gdje je osnovan Međunarodni monetarni fond, kasnije i Svjetska banka. Konferencijom u Bretton Woodsu bio je cilj poboljšati međunarodnu monetarnu i trgovinsku suradnju nakon II. svjetskog rata kada su izbile velike financijske krize. Misija je bila da se stvori međunarodni monetarni sustav koji će ispuniti nekoliko zadataka kao što je kontroliranje politike deviznih tečajeva (spriječiti konkurentsko manipuliranje tečajevima), da pridonese uravnoteženju bilanci plaćanja (što se u sustavu zlatnog standarda osiguravalo slobodom uvoza i izvoza zlata), te da se osigura međunarodna likvidnost (osobito u uvjetima sve snažnijih kapitalnih kontrola).

Na kraju samog rada, pobliže ćemo definirati ulogu Međunarodnih financijski institucija na gospodarstvo Republike Hrvatske, te njihovu suradnju s Hrvatskom narodnom bankom. Posebno će se naglasiti važnosti tih institucija u tranzicijskom razdoblju Republike Hrvatske.

1.2. Ciljevi rada

Cilj ovog rada je definirati Međunarodne financijske institucije, odrediti njihov značaj i ulogu, prezentirati njihove ciljeve i djelovanje s posebnim osvrtom na njihovu ulogu u Republici Hrvatskoj.

1.3. Metode rada

U istraživanju su primijenjene kvalitativne istraživačke metode kao što su metode indukcije, dedukcije, analize, sinteze, komparacije, kompilacije, klasifikacije i deskripcije. U radu su kao izvor podataka i informacija korišteni prvenstveno sekundarni izvori: knjige, publikacije, domaći i međunarodni znanstveni i istraživački radovi, internetske stranice i službena stranica MMF-a i Svjetske banke zajedno s analizama i izvještajima.

1.4. Struktura rada

Završni rad će se sastojati od četiri poglavlja.

U prvom, uvodnom poglavlju se definira problem i cilj istraživanja, metode korištene prilikom izrade rada te struktura završnog rada.

Drugo poglavlje sadržava sve osnovne podatke o financijskim institucijama, s posebnim naglaskom na Međunarodni monetarni fond i Grupu Svjetske banke. Definirat će se njihov nastanak, uloga, zadaće, struktura organizacije i važnost za svjetske financije.

U trećem poglavlju naglasak je na Republici Hrvatskoj, odnosno ulozi međunarodnih financijskih institucija na naše gospodarstvo.

Zaključno, četvrto, poglavlje sadržava mišljenja, spoznaje, osvrte i zaključke do kojih se došlo provedenom analizom.

Na samom kraju rada se nalaze popis korištene literature, popis grafikona, te sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku.

2. MEĐUNARODNE FINACIJSKE INSTITUCIJE

2.1. Pojam i definicija financijskih institucija

Ekonomске integracije najčešće se osnivaju s ciljem unapređenja međudržavne razmjene, roba, a ekonomske zajednice teže cjelovitom ekonomskom i političkom udruživanju određenog područja i država. Može se reći da su međunarodne ekonomske organizacije zajednice više subjekata međunarodnih ekonomskih odnosa, koje su osnovane međunarodnim ugovorom, imaju vlastite organe a služe ostvarenju zajedničkih određenih ekonomskih interesa.

Međunarodne ekonomske organizacije se mogu razvrstati po više kriterija, a među značajnijima ističemo sljedeće: opseg djelovanja prema kojima se razlikuju opće i posebne organizacije, prema subjektu osnivanja se razlikuju državne (međudržavne) organizacije i privatne, prema području djelovanja razlikuju se područne i svjetske organizacije, prema broju subjekata razlikuju se bilateralne i multilateralne organizacije, prema vrsti robe, trgovinske i financijske organizacije. S obzirom na temu rada detaljnije će se analizirati financijske organizacije.¹

Mogli bismo reći kako međunarodne financijske institucije pomažu gospodarstvima diljem svijeta na način da oni koji imaju, preko njih pomažu zemljama u razvoju i nerazvijenim zemljama. Ukratko rečeno, međunarodne financijske institucije predstavljaju dužničko-vjerovnički odnos među rezidentima različitih zemalja i način reguliranja tih odnosa.

2.2. Povijest međunarodnih financijskih institucija

Završetkom drugog svjetskog rata, zemlje nisu bile u stanju osigurati si zamjenu valuta u zlatu, i dolazi do propadanja zlatnog standarda. Unatoč nastojanjima da se zlatni standard održi, Velika depresija 1929.g dovela ga je do potpunog kraja korištenja. 1944. g. saveznici u nastojanju da osmisle potpuno novi monetarni sustav, koji bi doveo do preporoda svjetske trgovine, sastaju se u Bretton Woodsu gdje nastaje i danas poznati Bretton Woodski sustav. Tim dogovorom, središnje banke su kupovale i prodavale vlastite valute kako bi tečaj ostao fiksiran na prihvatljivoj razini (režim fiksnog tečaja). Također, sporazumno je osnovan i Međunarodni monetarni fond

¹ Baban, Lj., Marijanović, G. (1998): Međunarodna ekonomija, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, str. 375-376

(MMF) sa sjedištem u Washington D.C.-u. Početkom rada, MMF je brojao 30 članica, a danas ta brojka prelazi 150 članica. Glavna zadaća MMF-a bila je održavanje fiksnog deviznog tečaja i kreditiranje zemalja koje su imale problema s platnom bilancom. Sporazumom također nastaje i međunarodna banka za obnovu i razvoj, danas poznata kao Svjetska banka sa zadaćom odobravanja dugoročnih kredita zemljama u razvoju. Iako se Bretton –Woodski sustav nije održao, iz njega je proizašlo nekoliko važnih čimbenika za svjetski monetarni sustav. SAD je postao svjetska ekonomska sila, a američki dolar rezervna valuta u svrhu međunarodnih financijskih transakcija.²

Osnovni principi Bretton- Woodskog sustava su:³

1. Sustav fiksnih (stalnih) deviznih tečajeva,
2. Primjena odredbe „rijetke valute“ ,
3. Međunarodni monetarni fond pripomaže međunarodnu likvidnost,
4. Zlatu se daje odgovarajuće mjesto u sklopu Međunarodnog monetarnog sustava

Na konferenciji je uveden sustav zlatno-dolarskog važenja, uz fiksne tečajeve. Smatralo se da će se time stvoriti uvjeti za stabilnost u međunarodnim monetarnim odnosima. „Rijetka valuta“ podrazumijeva one za kojima je potražnja znatno veća od ponude.

Osim već navedenog Međunarodnog monetarnog fonda nastalog na konferenciji u Bretton Woodsu, osnovana je i svjetska banka. Danas te dvije organizacije čine dvije najveće financijske institucije najbitnije za razvoj svjetskog monetarnog sustava.

Može se reći kako su one zapravo komplementarne institucije, Svjetska banka daje zajmove za projekte i reforme politika, dok se MMF bavi izradom programa i provedbom odgovarajućih makroekonomskih politika. Iako već od nastanka možemo reći kako su povezane, u posljednje vrijeme je ta povezanost posebno naglašena s obzirom na sve veću razmjenu informacija, međusobna savjetovanja i usklađenost aktivnosti oko istih pitanja ili zemalja, kako bi se izbjeglo dvostruko djelovanje. Svjetskoj banci je cilj stvoriti zdrave uvjete i temelje za

² Eakins S., Mishkin F.,(2005.) Financijska tržišta + institucije, Zagreb, str. 348.-349.

³ Baban, Lj., Marijanović, G. (1998): Međunarodna ekonomija, Ekonomski fakultet u Osijeku, str. 366.-367.

uspješnu provedbu pojedinih projekata, a MMF nastoji poticati veću međunarodnu monetarnu i financijsku stabilnost.

Tablica 1. Glavne razlike između MMF-a i Svjetske banke

	Međunarodni monetarni fond	Svjetska banka
Karakter	Monetarna institucija	Razvojna institucija
Orijentacija	Stanje potražnje u ekonomiji	Stanje ponude u ekonomiji
Cilj	Monetarna stabilnost, financiranje kratkoročnog deficita bilance plaćanja	Promocija i financiranje ekonomskog razvoja
Kreditiranje	Stavljanje na raspolaganje programa kreditiranja svim članovima industrijskih zemalja i zemalja u razvoju	Kreditiranje projekata zemalja u razvoju
Kreditni uvjeti	Kratkoročni/srednjoročni krediti	Dugoročni krediti

Izvor: izrada autora prema Lešić, Z., Gregurek, M. (2014.): Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić

2.3. Međunarodni monetarni fond

Međunarodni monetarni fond (IMF) je organizacija osnovana 1945. godine, danas broji 189 zemalja članica koje rade na promicanju globalne monetarne suradnje, osiguravaju financijsku stabilnost, olakšavaju međunarodnu trgovinu, promoviraju visoku zaposlenost i održivi ekonomski rast te smanjuju siromaštvo diljem svijeta.⁴

Temeljna misija MMF-a je osigurati stabilnost međunarodnog monetarnog sustava. To čini na tri načina: tako da prate globalno gospodarstvo i gospodarstvo zemalja članica, posuđuju državama koje imaju problema s platnom bilancom i pružaju praktičnu pomoć članicama.⁵

⁴ <https://www.imf.org/en/About>, (02.09.)

⁵ <https://www.imf.org/en/About>, (02.09.)

2.3.1. Povijest Međunarodnog monetarnog fonda

Međunarodni monetarni fond je globalna organizacija, čiji su osnovni zadaci bili:⁶

- obnoviti sustav stabilnih tečajeva i brinuti se za njegovo očuvanje
- postupno ukidati ograničenja na tekuća plaćanja te obnoviti konvertibilnost valuta zemalja članica u tekućim transakcijama
- davati zajmove članicama u privremenim teškoćama s bilancama plaćanja te tako sprječavati uvođenje ograničenja u plaćanjima i trgovini s inozemstvom
- usuglasiti obvezujuća pravila za devalvacije i revalvacije tečajeva valuta onih zemalja koje su u trajnijim neravnotežama u razmjeni s inozemstvom.

Kvota, predstavlja uplatnu članarinu koja je potrebna za rad Fonda, se određivala za svaku zemlju pojedinačno na temelju određenih parametara (nacionalnog dohotka, veličine gospodarstva itd.). Visina kvote te također visina mogućih zajmova su ovisile o broju glasova pri upravljanju i odlučivanju, gdje je 25% kvote uplaćivano u zlatu, a ostatak u nacionalnoj valuti.

Osnovne značajke izvornoga zlatno – dolarskog sustava bile su:⁷

- fiksni paritet američkog dolara za zlato i njegova konvertibilnost za zlato u službenim transakcijama
- fiksni pariteti nacionalnih valuta izraženih u zlatu ili dolarima te obveza članica da drže tečaj unutar +/- 1% oko pariteta
- zabrana devalvacija i revalvacija većih od 10% bez suglasnosti Fonda
- obveza Fonda da financira povremene neravnoteže u bilancama članica.

Sve dok gospodarstvo Sjedinjenih Američkih Država zadovoljava uvjet gdje je slobodno zamjenjiva za zlato te njena valuta izjednačena, ovako definiran međunarodni monetarni sustav može opstati. Američka dominacija u svjetskome gospodarstvu se smanjuje zbog brzog rasta gospodarstva drugih azijskih zemalja te jačanja i obnove Europe i Japana. Također dolazi do brzog odljeva zlatnih rezervi u inozemstvo i ubrzanog rasta trgovačkih deficita.

⁶ Matić, B. (2016.): Poslovanje u vanjskoj trgovini, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, str.4

⁷ Matić, B. (2016.): Poslovanje u vanjskoj trgovini, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, str.4

Konvertibilnost dolara za zlato je ukinuo tadašnji američki predsjednik Nixon kada se pojavila mogućnost od pada zlatnih rezervi na veoma nisku razinu te istovremeno donio odluku o devalvaciji dolara. Ubrzo nakon toga je uslijedila nova devalvacija i prijelaz na sustav tzv. plivajućih tečajeva, jer se prethodnim promjenama stanje u američkom gospodarstvu nije poboljšalo. Na taj način je došao kraj izvornog Bretton – Woodskog zlatno – dolarskog sustava.

Nakon određenog vremena se službeno ukida funkcija zlata kao monetarnog medija, zlatni paritet valuta, fiksna cijena zlata, konvertibilnost dolara za zlato u službenim transakcijama i fiksni tečajevi te se na taj način usvojio novi status Fonda. Prelazi se na sustav fluktuirajućih (plivajućih) tečajeva valuta. Od tada su fiksni tečajevi zamijenjeni plivajućim, niti jedna valuta u svijetu nije vezana uz zlato te je tržište određivalo cijenu zlata koje sada predstavlja skupi obojeni metal.

Središnje banke su dobile više prostora i mogućnosti u prihvaćanju i odlučivanju prikladnih metoda za utvrđivanje deviznog tečaja domaće valute na temelju novoga sustava, sustava fluktuirajućih tečajeva.

Obveza poduzimanja intervencija središnje monetarne vlasti poradi održavanja utvrđenog tečaja u predviđenim granicama oscilacija kod konvertibilnih valuta se izmijenila. Veoma je bitno imati na umu, kako ne bi došlo do zabune i kompletni sustav shvatio kao sustav apsolutno slobodni fluktuacija deviznih tečajeva:⁸

- a) za valute „okačene“ (vezane) samostalno, tj. vezane za jednu jedinu valutu, ne postoje nikakve mogućnosti osciliranja deviznog tečaja
- b) za valute koje su vezane za PPV ili drugu košaricu valuta devizni tečaj se održava u vrlo uskim marginama oko tog „klina“ (peg) o koji su okačene
- c) valute s većom fleksibilnošću deviznog tečaja („slobodno“ fluktuirajući tečaj) razlikuju se po načinu i slučajevima kad se poduzima intervencija u kretanju deviznog tečaja.

Dolazi do sve manjeg broja samostalnog vezivanja tečaja domaće valute za neku pojedinačnu valutu, uključujući i američki dolar, od uvođenja fluktuirajućih tečajeva u sustavu MMF-a.

⁸ Lovrinović, I. (2015.): Globalne financije, Zagreb, str.555

Važno je naglasiti da se broj sporazuma o deviznom tečaju domaće valute više kreće u smjeru veće fleksibilnosti deviznog tečaja ili vezivanja uz grupu valuta.

Nakon određenog vremena došlo je do određenih promjena koje provode pojedine zemlje u pogledu politike deviznog tečaja. Devedesetih godina prošlog stoljeća se situacija mijenja pa sve više zemalja primjenjuje plivajući devizni tečaj, bilo slobodni ili upravljani.

Tablica 2: Zemlje u razvoju-službeno prijavljeni aranžmani deviznog tečaja MMF-a

Devizni tečaj	1976.	1986.	1996.
Vežan za	86	67	45
US dolar	42	25	15
Francuski franak	13	11	11
Ostalo	7	4	4
PPV	12	8	2
Kompozitni indeks	12	18	14
Ograničeno plivajući	3	5	3
Plivajući	11	28	52
Puzanje prema indikatorima	6	4	2
Upravljano plivajući	4	13	21
Samostalno plivajući	1	11	29
Broj zemalja	100	119	123

Izvor: Izrada autora prema Lovrinović, I. (2015.): Globalne financije, Zagreb, str.556

2.3.2. Međunarodni monetarni fond danas

Međunarodni monetarni fond ima 189 zemalja članica. U Fond se može učlaniti svaka zemlja, koja želi svoju neovisnu nacionalnu politiku gospodarskih odnosa s inozemstvom prilagoditi Povelji MMF-a. Sve značajnije zemlje svijeta danas su članice Fonda. Članice slobodno mogu odustati od članstva, ali isto tako mogu zatražiti ponovni primitak.

Zemlje članice fonda imaju, uz sve prednosti, i obvezu prema MMF-u. One su redovito dužne uplaćivati određenu svotu-kvotu novca kao kotizaciju. Kvote nisu jednake za sve članice, one ovise o veličini i razvijenosti pojedine zemlje – što je zemlja bogatija, plaća veću kvotu. Veća kvota znači veći broj glasova, dakle i veći utjecaj članice u Fondu. Svaka zemlja ima utvrđenu nacionalnu kvotu izraženu u specijalnim pravima vučenja (SPV).

Kvota određuje glasačku snagu, koja se temelji na jednom glasu svakih 100000 SPV-a plus 250 osnovnih glasova za svaku zemlju.⁹

Tablica 3: Raspored glasačke moći izabranih zemalja članica MMF-a (u % od ukupnog)

Zemlja	Udio (%)
Kina	3,66
Rusija	2,69
Saudijska Arabija	3,16
SAD	16,77
Velika Britanija	4,85
Japan	6,02
Italija	3,19
Indija	1,89
Njemačka	5,88
Francuska	4,85
Brazil	1,38
Hrvatska	0,18

Izvor: Izrada autora prema Lovrinović, I. (2015.): Globalne financije, Zagreb, str. 568

Na početku se kvota određivala prema bretovudskoj formuli, koja je uključivala varijable kao što su: tokovi uvoza i izvoza, monetarne rezerve i nacionalni dohodak. Godine 1963. se to promijenilo da bi se dalo veći značaj manjim zemljama članicama, tako je od tada istaknutije mjesto čimbenika trgovine i oscilacija u izvozu, a smanjena važnost čimbenika nacionalnog dohotka i monetarnih rezervi. Metode koje je razvio Fond za izračun kvota složene su toliko da postoji čak šesnaest način za njihov izračun. Visine kvota mijenjaju se svakih pet godina i mijenjaju se ovisno o gospodarskim i razvojnim mogućnostima pojedine zemlje.

SAD, kao još uvijek najveća svjetska gospodarska sila ima i najveću kvotu, koja čini gotovo 17% ukupne svote kvota, zbog toga ima i najveći utjecaj, 265 tisuća glasova, na odluke Upravnog odbora. Najmanju kvotu i samo 275 glasova imaju Maršalski otoci.

⁹ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 10.

Tijela Međunarodnog monetarnog fonda:¹⁰

Odbor guvernera – sastoji se od po jednog predstavnika svake zemlje članice i od jednog njegovog zamjenika. Najčešće su to guverneri središnjih banaka ili ministar financija. U pravilo se odbor sastaje jednom u godinu dana.

Interni komitet – operativno tijelo koje Odboru guvernera predlaže nacрте određenih odluka i analizira funkcioniranje međunarodnog monetarnog sustava.

Mješoviti odbor – predstavnici Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke koji Odboru guvernera predlažu nacrt odluka u svezi s posebnim potrebama siromašnih zemalja.

Izvršni odbor – glavno operativno tijelo koje djeluje u sjedištu Fonda u Washingtonu. Čine ga 24 izvršna direktora, koji se sastaju najmanje 3 puta na tjedan. Zaduženi su za nadzor provedbe politika pojedinih zemalja članica, koja se dogovara u Odboru guvernera. Danas osam zemalja daje svoje predstavnike u taj Odbor: Kina, Francuska, Japan, Njemačka, Rusija, SAD, Saudijska Arabija i Velika britanija. Ostalih 16 direktora su predstavnici pojedinih skupina zemalja. Uglavnom se odluke ovog odbora donose konsenzusom.

Međunarodni monetarni fond zapošljava 2000 ljudi, a na čelu Fonda je izvršni direktor, koji je ujedno predstavnik Izvršnog odbora. Kako tradicija nalaže predstavnik Svjetske banke je Amerikanac, tako da izvršni direktor MMF-a ne bude Amerikanac. Najveći dio osoblja radi u sjedištu Fonda u Washingtonu, a ostali u područnim uredima u Parizu, Ženevi, u UN-u u New Yorku ili kao predstavnici MMF-a u nacionalnim uredima pojedinih zemalja. Iako dolaze iz raznih zemalja, djelatnici MMF-a odgovaraju isključivo upravi Fonda i ne predstavljaju svoje zemlje.

MMF se najvećim djelom financira iz kvota koje pojedine zemlje članice uplaćuju u Fond. Danas se vrijednost tih kvota oko 202 milijarde dolara. Budući da 75% kvote zemlje mogu naplaćivati u nacionalnim valutama, od kojih većina nema veću vrijednost izvan nacionalnih financijski tržišta, oko polovine sredstava MMF-a nije moguće koristiti, odnosno izvan uporabe je. Koda zemlje članice žele posuditi novac od Fonda, one najčešće traže najjače svjetske valute, kao što su japanski jen, američki dolar, njemačka marka, britanska funta i francuski franak.

¹⁰ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 10.-12.

Prilikom posuđivanja novca, Fond ga najprije odobrava u njenoj raspoloživoj kvoti nacionalne valute, ali kako se svaka zemlja članica ima pravo zadužiti sedam puta više od iznosa svoje kvote, iznos njene nacionalne valute u toj kvoti nije ni izdaleka dovoljan.

Da bi se izbjegla nelikvidnost uprava MMF-a je 1962. godine ugovorila kreditnu liniju s vladama nekih zemalja kao i nekim bankama u vrijednosti oko 25 milijardi dolara. Ta se kreditna linija obnavlja svakih pet godina pod određenim uvjetima, pri čem Fond plaća kamate i isplaćuje anuitete. Fond osim toga, zahvaljujući svom dobrom kreditnom bonitetu, pomaže pojedinim zemljama u određenim projektima da sklapanjem posebnih ugovora zaključe brojne kreditne linije pod povoljnijim uvjetima nego što bi to mogle same postići.

Još jedna od posebnosti MMF-a je u tome što članicama koje imaju poteškoća s bilancom plaćanja ne odobrava kredite na komercijalnoj osnovi, već namjenske. Te zemlje članice imaju pravo povući 25% svoje kvote i to u zlatu ili u konvertibilnoj valuti. Ako taj iznos nije dovoljan zemlja članica može zatražiti dodatnu financijsku pomoć od MMF-a za prevladavanje poteškoća, koja je tri puta veća od njene kvote, ali u dogovorenom razdoblju. Pri donošenju odluke i Izvršni odbor Fonda polazi od toga da će članice s poteškoćama vratiti dug čim to razdoblje prođe, uz to mora prije nego dobije financijsku pomoć izložiti plan rješavanja teškoća u razdoblju tri do pet godina. Financijska potpora se realizira tek nakon što Izvršni odbor Fonda taj plan prihvati. Taj aranžman se razlikuje ovisno o problemu pojedine zemlje, najčešće mehanizam potpore je tzv. „stand by“ aranžman kada se kreditna linija odobrava do najviše tri godine, a koju zemlja članica koristi za sređivanje financijskog stanja. Aranžmanom se može predvidjeti i odobravanje potpore po nižim kamatnim stopama, posebice u slučaju siromašnih zemalja. Pri korištenju tih mogućnosti Fond i zemlja korisnik pomoći surađuju sa Svjetskom bankom, koja se bavi potporom razvojnih napora siromašnih zemalja. Takav mehanizam potpore zasnovan je i na dobrovoljnim prinosima bogatih zemalja članica, koje su ga financirale s 12 milijardi dolara.

Međunarodni monetarni fond je također ovlašten izdavati poseban tip novčane emisije, tzv. **Specijalna prava vučenja** (Special Drawing Rights – SDR). SPV su umjetan novac koji je osnovao MMF na temelju prosječnih vrijednosti pet najjačih svjetskih valuta. Odobravaju se članicama na ime zajma, ravnopravno s ostalim valutama. Vrijednost tih prava sada iznosi 30 milijardi dolara, što je oko 3% svih rezervi Fonda. Uvođenjem Specijalnih prava vučenja u međunarodni monetarni sustav omogućuje se kreiranje međunarodne likvidnosti pristupa

neovisno o nacionalnim monetarnim politikama. Potreba za dugoročnim osiguranjem likvidnosti zahtijevala je nove kvalitetne instrumente u provođenju monetarne politike. Nakon što je obnovljen međunarodni monetarni sustav, te ukinuta službena konvertibilnost američkog dolara u zlato, predviđeno je da se početna uloga SPV-a proširi i da ona postanu glavna rezervna aktiva u svjetskom monetarnom sustavu uz istodobno smanjenje uloge zlata i rezervnih valuta. Specijalna prava vučenja su međunarodna rezervna aktiva, stvorena od strane MMF-a koja se dodjeljuje njegovim članicama kao dopuna postojeće rezervne aktive. Nastala su 1970. godine kada je dodijeljeno odmah 21,4 milijarde specijalnih prava vučenja u šest godišnjih alokacija. Prilikom alokacije Specijalnih prava vučenja, MMF mora utvrditi postoji li dugoročna globalna potreba za nadopunom postojeće rezervne aktive. Fond ne može alocirati SPV sebi ili propisanim dioničarima. Članovi MMF-a mogu koristiti specijalna prava vučenja u raznovrsnim dobrovoljnim cesijama. Tu su uključene transakcije prema sporazumu –tj. Razmjena na licu mjesta specijalnih prava vučenja za drugu novčanu aktivu – i u radnjama među samim članovima i s propisanim dioničarima. SPV koriste brojne međunarodne i regionalne organizacije kao obračunsku jedinicu ili osnovu obračunsku jedinicu. Koriste se također i za imenovanje privatnih financijskih institucija. Razlog zašto se SPV koristi kao obračunska jedinica je taj što je njihova vrijednost stabilnija od bilo koje druge pojedine valute koja se nalazi u košarici.

SPV košarica se pregledava svakih pet godina ili ranije ako je to opravdano, kako bi se osiguralo da SPV odražava relativnu važnost valuta u svjetskim trgovinskim i financijskim sustavima. Recenzije pokrivaju ključne elemente metode vrednovanja SPV-a, uključujući kriterije i pokazatelje koji se koriste u odabiru valuta košarice za SPV i početne valute koje se upotrebljavaju za određivanje iznosa (broj jedinica) svake valute u košarici SPV-a. Ti iznosi valute ostaju fiksni tijekom petogodišnjeg razdoblja vrednovanja SPV-a, ali stvarne težine valuta u košarici fluktuiraju kao međudevizni tečajevi unutar košare. Vrijednost SPV-a utvrđuje se svakodnevno na temelju tržišnih tečajeva. Recenzije se također upotrebljavaju za procjenu prikladnosti financijskih instrumenata koji sačinjavaju kamatnu stopu košarice (SPV_k). Tijekom zadnje recenzije dovršene u studenome 2015. godine, Odbor je zaključio da je kineski renminbi zadovoljio kriterije da bude uključen u SPV košaricu. Sukladno toj odluci, kineski renminbi

priključio se američkom dolaru, euru, japanskom jenu i britanskoj funti u SPV košarici 1. listopada, 2016. godine.¹¹

Tablica 4: Odnos vrijednosti američkog dolara i SPV-a (PPV), (na kraju razdoblja)

	1970.	1980.	1985.	1990.	1995.	2000.	2005.	2010.	2013.	2.mj./2014
US\$ za 1 PPV	1	1,275	1,908	1,423	1,46	1,302	1,429	1,540	1,540	1,539

Izvor: Izrada autora prema Lovrinović, I. (2015.): Globalne financije, Zagreb, str. 574.

2.3.3. Kanali za utjecaj MMF-a na gospodarski rast

Postoji mnoštvo kanala pomoću kojih MMF može utjecati na ekonomske ishode:¹²

- Prvo, odobrenje programa očito je povezano s određenom količinom novca. Međutim, učinak tog novca nije vidljiv. Iako je teoretski MMF-ov kredit namijenjen ublažavanju restrukturiranja gospodarstva, u praksi bi rezultat mogao biti upravo suprotan: novac povećava zajmove vlade, čime se smanjuju poticaji za reformu. Posljedično, vlade provode neprimjerene politike dulje nego što bi inače.
- Drugo, dostupnost novca MMF-a može pogoršati ekonomsku politiku čak i prije nego što se isplati. Prema "hipotezi moralnog rizika", posudbe MMF-a mogu se tumačiti kao (subvencionirano) osiguranje dohotka od negativnih šokova. Osiguravajuće pokriće potiče potencijalne korisnike da prekomjerno smanje svoje mjere opreza protiv takve štete (ili čak namjerno generiraju krizu). Postoji znatan broj dokaza da su problemi platne bilance MMF-ovih zajmoprimaca uglavnom bili sami po sebi i da su se makroekonomski rezultati u među-programskim godinama pogoršali kako se broj prošlih programa povećavao. Kao što su pokazali Dreher i, ekonomska politika je doista ekspanzivnija u zemljama s višim raspoloživim kreditima MMF-a (mjereno nepovratnim sredstvima zemlje s Fondom). Ako je istina da MMF izaziva moralni rizik, a time i „lošu“ ekonomsku politiku, onda bi posljedica toga bila smanjeni rast.

¹¹ <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/14/51/Special-Drawing-Right-SDR> (18.09.)

¹² Dreher A., IMF and Economic Growth (2004.): The Effects of Programs, Loans, and Compliance with Conditionality

- Treće, Fond pridaje uvjete osiguranja svojim kreditima. Ti uvjeti sadrže mjere za koje Fond smatra da su prikladne za prevladavanje krize i poticanje rasta. Međutim, uvjetovanost MMF-a često se kritizira kao neprimjerena. Ako je to točno, provedba tih uvjeta može zapravo smanjiti rast. Štoviše, pokazalo se da su neusklađenost i prekidi programa vrlo česti. Naravno, ako se uvjeti ne provode, oni ne mogu imati (izravan) utjecaj na ekonomske ishode
- Četvrti kanal kojim MMF može utjecati na rast je njegov savjet o politici. Savjetovanje s MMF-om se često raspravlja javno i može utjecati na politiku na dulji rok. Jedan od glavnih doprinosa MMF-a reformama je u tome što on dosljedno stoji za određen pristup ekonomskoj politici. Stoga dugoročni učinak MMF-a nadilazi neposredne učinke uvjeta i financija. Savjet MMF-a kreatorima politike može stoga potaknuti (ili smanjiti) rast neovisno o političkim uvjetima.

2.3.4. Uloga MMF-a u restrukturiranju duga

MMF se trenutno nalazi u ključnom trenutku u svojoj povijesti. Njegova relevantnost i korisnost dovode se u pitanje iz različitih perspektiva, a institucija traži odgovarajuću ulogu u svijetu koji je vrlo različit od onoga što je bio kada je MMF stvoren. Intervencija MMF-a kao ključnog aktera u slučajevima zemalja s srednjim dohotkom koji se suočavaju s krizom vanjskog duga (financiranje) nije prvotno bila predviđena kao jedna od njezinih zadaća, ali je u praksi postala jedna od njegovih glavnih aktivnosti. Jedan aspekt ove intervencije je stav koji je Fond usvojio kada postoji potreba za restrukturiranjem državnog duga. Nedavno iskustvo pokazuje da institucija rijetko igra konstruktivnu ulogu koja uravnotežuje interese suverenih dužnika s interesima vjerovnika. Malo je vjerojatno da će MMF ikada moći doprinijeti poboljšanju ishoda restrukturiranja duga koji se poduzima pod svojim "nadzorom" ako ne priznaje postojanje neizbježne napetosti između svoje preferencije za aranžmane pogodne za ulagače i dugoročne održivosti duga.¹³

¹³ Simpsons, L., The Role of the IMF in Debt Restructurings (2006.): L I A , Moral Hazard and Sustainability Concerns

Članice MMF koje imaju problema u svojim nacionalnim ekonomijama, najčešće se to izražava u bankarskim krizama i nestabilnosti financijskog sustava, koriste interventna financijska sredstva MMF. Krediti MMF koriste se preko nacionalnih središnjih banaka, koje ta financijska sredstva usmjeravaju najčešće u insolventne privatne banke. Insolventne banke u takvim zemljama isplaćuju depozite svojim štedišama i otplaćuju kredite inozemnim privatnim kreditorima. Iskustva Meksičke krize 1994.-1995. i Azijska kriza iz godine 1997. ukazuju da MMF nije pravovremeno uočio da te nacionalne ekonomije ulaze u recesiju, tj. sveobuhvatnu ekonomsku krizu, i čini se potrebitim stvaranje "sistema za rano upozoravanje" na prijeteće rizike platnobilančnih i/ili financijskih kriza u novonastajućim ekonomijama. Iskustva iz Azijske krize pokazuju da su inozemni investitori podržavali razvitak tzv. "ortačkog kapitalizma", takve vrste ekonomskog sustava koji je bio temeljen na povezanosti političkih elita, elita državne administracije s elitama u gospodarstvu, posebice u bankarskom sektoru, tako da su se bankarski krediti alocirali, na temelju političkih kriterija u neprofitabilne poduzetničke projekte, a ne na osnovici temeljnih načela zdravog bankarskog poslovanja. Kada bi takve banke došle u krizu, kreditori iz inozemstva i ulagači tražili su izlaz u intervenciji MMF, koji je imao cilj osigurati siguran povrat uložениh sredstava. U slučaju Južne Koreje, sanacija privatnih kreditora od MMF, bila je relativno složena, jer MMF nije imao iskustava s restrukturiranjem potraživanja privatnih kreditora i uvedena je praksa da se kredit MMF odobrava uz više kamatne stope, da bi se eliminirao element subvencioniranosti kredita MMF¹⁴

MMF bi se trebao usredotočiti na pozitivan doprinos smanjenju troškova kriza za zemlje dužnike i njihove vjerovnike, pokušavajući podržati aranžman „Pareto poboljšanja“ koji ostavlja obje strane bolje. Fond može imati značajan utjecaj na ishod restrukturiranja državnog duga, uglavnom kroz svoju politiku LIA-e, ali financiranje kroz ovaj mehanizam trebalo bi pružati u većem opsegu i prepoznati razliku između situacija prije i poslije restrukturiranja. U tom nastojanju, primarni cilj MMF-a trebao bi biti jamstvo da se teret duga svodi na točku u kojoj je buduća neizvršenje obveza događaj male vjerojatnosti za zemlju dužnika. Budući da analiza održivosti duga nije dovoljno čvrsta, kapacitet za otplatu duga treba procijeniti uzimajući

¹⁴ Macesich G., International monetary fund: A new role, Izvorni znanstveni rad, str. 167

u obzir da je dopuštena pogreška velika, tako da se „razina resursa“ može ispravno „prilagoditi“.¹⁵

2.3.5. Nadzor financijskog sektora i proučavanje prelijevanja

Globalna financijska kriza također je bila poziv na buđenje za nadzor financijskog sektora. Iako je Fond ukazao na neke od ključnih ranjivosti u svojem Izvješću o globalnoj financijskoj stabilnosti, nije pokazao kako bi u interakciji izazvale krizu. Na bilateralnoj razini, FSAP-ovi su patili od toga da budu dobrovoljni i resursno intenzivni te da nisu osmišljeni kako bi označili rizike. Nisu sve zemlje podvrgnute FSAP-u, posebice SAD-u - zemlji s najznačajnijim financijskim sektorom - pa čak i tamo gdje su poduzeti FSAP-ovi, nisu dovoljno upozorili na rastuće ranjivosti (npr. Ujedinjenom Kraljevstvu i Irskoj data je čista financijsko zdravlje prije krize). Ta nepažnja MMF-a prema rastućim rizicima u financijskim sektorima napredne ekonomije naglasila je zabrinutost EMDC-a u pogledu jednakog tretmana među članovima MMF-a. MMF je odgovorio na dva načina. Prvo, FSAP-ovi su obnovljeni kako bi uključili veću procjenu rizika i veći fokus na zabrinutost zemalja. Oni su također postali obvezni za najveća financijska središta. Od početka krize, Sjedinjene Države, Kina i Europska unija prošle su svoje prve FSAP-ove. Drugo, MMF je 2012. godine počeo razvijati strategiju financijskog nadzora koja je osmišljena kako bi ojačala analizu makrofinancijskih veza i rizika, poboljšala instrumente i proizvode kako bi potaknula integrirani odgovor politike i povećao trakciju. Kao dio tog nastojanja, MMF razvija ključne aspekte makrobonitetne politike, koja će postati sastavni dio bilateralnog i multilateralnog nadzora. Ovaj pristup zahtijeva blisku suradnju s FSB-om i BIS-om.¹⁶

Kriza je naglasila potrebu za daleko boljim razumijevanjem međusobnih veza. Kao rezultat toga, osoblje MMF-a je 2011. pokrenulo pilot-projekt za proučavanje prelijevanja politika velikih gospodarskih sustava (Kina, eurozona, Japan, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Države) na ostatak svijeta. (U izvješću za 2015. prelijevanja se razmatraju u skladu s temom, a ne s regijom.)

¹⁵ Simpsons, L., The Role of the IMF in Debt Restructurings (2006.): L I A , Moral Hazard and Sustainability Concerns

¹⁶ Kruger M., Lavigne R., McKay J. (2016.): The Role of the International Monetary Fund in the Post-Crisis World, Bank of Canada

Izvrješća o prelijevanju (sada u njihovoj petoj godini, ali se očekuje da će ih ubuduće uključiti u glavne proizvode nadzora), senzibiliziraju donositelje politika na potencijalni utjecaj njihovih politika o drugim zemljama. Iako kreatori politike nemaju obvezu mijenjati svoje politike zbog mogućih prelijevanja, ova vježba poboljšava kvalitetu globalnog dijaloga o međusobnim vezama i kanalima prijenosa šokova. Analiza prelijevanja je podržana komplementarnim studijama o specifičnim pitanjima, kao što su učinci prelijevanja nekonvencionalne monetarne politike.¹⁷

2.4. Svjetska banka

Svjetska banka jedan je od najvećih svjetskih izvora financiranja i znanja za razvitak država. Njezinih pet institucija dijele obvezu da smanje siromaštvo, povećaju zajedničko blagostanje i da promoviraju održivi razvoj.¹⁸

Jedna od dvije glavne misije je iskorijeniti ekstremno siromaštvo reducirajući udio globalnog siromaštva na 3% do 2030. godine. Drugi dio misije je promovirati zajedničko blagostanje povećavajući dohodak najsiromašnijih 40% ljudi u svakoj državi.¹⁹

2.4.1. Povijest Svjetske banke

Svjetska banka je, isto kao i MMF, osnovana 1945. godine u vrijeme poslijeratne krize, na konferenciji u Bretton Woodsu. Iako moraju poslovati tako da očuvaju svoj kapital i postižu najplodnije korištenje sredstava, nije im cilj stvaranje profita.²⁰

Glavni razlog osnutka svjetske banke je činjenica da su poslije Drugog svjetskog rata mnoge zemlje oskudijevale financijskim sredstvima, koja su im bila i više nego potrebna da bi obnovila

¹⁷ Kruger M., Lavigne R., Mckay J. (2016.): The Role of the International Monetary Fund in the Post-Crisis World, Bank of Canada

¹⁸ <https://www.worldbank.org/en/who-we-are> (15.07.)

¹⁹ <https://www.worldbank.org/en/who-we-are> (15.07.)

²⁰ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije, svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb str. 83.

svoja gospodarstva poslije rata, a uz su imale problem s kreditnom sposobnošću, točnije nisu bile u mogućnosti podmiriti zaduživanja na međunarodnom komercijalnom tržištu.

Statut Svjetske banke izrađen je u Bretton Woodsu na pregovaračkoj konferenciji 1944. godine, koji su donijele 44 zemlje saveznice, a kasnije su sve one skupa taj Statut i ratificirale, osim Sovjetskog Saveza, koji to nije učinio, tako da je Rusija i ostalih 15 republika bivšeg SSSR-a pojedinačno pristupile u članstvo tek 1991. i 1992. godine. Republika Hrvatska je postala članicom temeljem članstva bivše SFRJ, koja je i sudjelovala na konferenciji kada je osnovana Banka. Danas svjetska banka kao globalna svjetska institucija broji 189 zemalja članica.

Svjetska banka osnovana je kao jedinstvena multilateralna institucija. Osnovana je kapitalom u vlasništvu zemalja članica, koji je podijeljen na udjele prema njihovoj ekonomskoj snazi, a to Svjetskoj banci dođe kao zalog da može putem pozajmljivanja na svjetskom tržištu doći do sredstava za odobravanje zajmova po znatno povoljnijim uvjetima nego komercijalne banke.

Prvi zajmovi svjetske banke bili su namijenjeni financiranju razrušene Zapadne Europe u poslijeratno doba. Danas su zajmovi Banke namijenjeni isključivo zemljama u razvoju Afrike, Azije, Latinske Amerike i Kariba, Sjeverne Afrike, Bliskog Istoka I Europe (Srednje i Istočne), Rusiji i novonastalim zemljama bivšeg SSSR-a.²¹

2.4.2. Svjetska banka danas

Svrha i cilj Svjetske banke danas se najviše izražava kroz poticanje gospodarskog razvoja javnog i privatnog sektora, koji je od opće koristi, a posebno za siromašno stanovništvo zemljama u razvoju. Osnovni “proizvodi” Banke su zajmovi i jamstva za financiranje infrastrukture, primjerice izgradnja cesta, škola itd. i projekte u industriji koji uključuju i izobrazbu stručnjaka, takvi zajmovi ili jamstva koriste se zasebno ili zajedno. Uz to Banka posebnu potporu daje poljoprivredi, osigurava hranu za djecu i potiče zapošljavanje žena.

²¹ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 83.

Svjetska banka je grupacija koja obuhvaća pet samostalnih, ali međusobno povezanih institucija: Međunarodna banka za obnovu i razvoj (International Bank for Reconstruction and Development – IBRD), Međunarodnu razvojnu organizaciju (International Development Association – IDA), Međunarodnu financijsku korporaciju (International Finance Corporation – IFC), Multilateralnu investicijsko-garancijsku agenciju (Multilateral Investment Guarantee Agency –MIGA) i Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova (International Center for Settlement of Investment Disputes – ICSID). Sve članice grupacije imaju sjedište u Washingtonu.²²

IBRD je jedna od institucija koje čine Grupu Svjetske banke, ona ima za funkciju podržavanje razvoja zemalja sa srednjim i niskim dohotkom putem zajmova, jamstava, savjetodavnih usluga i slično. Ona financira dugoročne razvojne potrebe i osigurava podršku u razdobljima krize, promiče ključne institucionalne i političke reforme i daje podršku u stvaranju povoljne investicijske klime u zemljama članicama.²³

IDA je institucija u Grupaciji Svjetske banke osnovana 1960. godine s ciljem smanjenja siromaštva financiranjem programa koji podupiru ekonomski i socijalni rizik, smanjenje nejednakosti i poboljšanje uvjeta života u najsiromašnijim zemljama svijeta. Trenutno ima 173 zemlje članice.²⁴

IFC je također članica Grupacije Svjetske banke, osnovana 1956. godine. Iako je IFC sastavni dio svjetske banke, ona je zapravo pravno i financijski neovisna od Grupacije, te ima vlastiti osnivački statut, vlastiti kapital, upravu i osoblje. Danas broji 184 članice. Njena osnovna djelatnost je financiranje projekata u privatnom sektoru u zemljama članicama, posebno u zemljama u razvoju.²⁵

MIGA je osnovana 1988. godine sa sjedištem u Washingtonu. Isto kao i IFC, i ova članica Grupacije Svjetske banke, pravno i financijski je neovisna od Grupacije, također ima vlastiti osnivački statut, kapital, upravu i osoblje. Trenutno ima 180 članica. Glavna misija ove agencije

²² Lešić, Z., Gregurek, M. (2014.) : Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, str.165

²³ <http://www.mfin.hr/hr/ibrd>, (05.09.)

²⁴ <http://www.mfin.hr/hr/ida>, (05.09.)

²⁵ <http://www.mfin.hr/hr/ifc>, (05.09.)

je poticanje izravnih stranih investicija u zemljama u razvoju kako bi se ubrzao ekonomski rast, smanjilo siromaštvo i poboljšali uvjeti života.²⁶

Tijela Svjetske banke: ²⁷

Skupština guvernera – najviše tijelo koje ima najviše ovlasti. Donosi smjernice politike i usvaja glavne poslovne odluke. Oni odlučuju o izmjenama statuta, izboru izvršnih direktora, odobravaju nova članstva, odlučuju o suspenziji članstva, izmjenama Statuta i slično. Skupština je sastavljena od po jednog guvernera i njegovog zamjenika svake od članica.

Skupština se sastaje, kao i u slučaju MMF-a, jednom godišnje i to na način da sastanak bude dvije godine u Washingtonu, a treću u nekoj drugoj od članica Banke. Skupština banke se sastaje zajedno sa skupštinom MMF-a.

Odbor izvršnih direktora – zadužen za provedbu politike i donošenje tekućih odluka. Predsjednik odbora odgovoran je za sve četiri institucije Grupe Svjetske banke (IBRD, IFC, IDA i MIGA). Odbor zasjeda u Washingtonu najmanje jednom tjedno, a po potrebi i češće ovisno o situaciji. Danas odbor sačinjavaju 24 izvršna direktora, od čega ih 5 zastupa vodeće zemlje članice (SAD, Japan, Njemačku, Francusku i Veliku Britaniju), ostalih 19 predstavlja grupaciju zemalja obično istog područja. Npr. jedan izvršni direktor zastupa Rusiju, Kinu i Saudijsku Arabiju, drugi zastupa 24 afričke zemlje francuskog govornog područja, treći 21 afričku zemlju engleskog govornog područja. To dokazuje kolika je razlika u veličini grupacija koje zastupa pojedini predstavnik. Republika Hrvatska se nalazi u Nizozemskoj grupaciji kojoj je od 1. travnja 2013. godine na čelu izvršni direktor Svjetske banke g. Frank Heemskerk. Nizozemska grupacija uključuje 13 zemalja, a to su: Armeniju, Bosnu i Hercegovinu, Bugarsku, Cipar, Crnu Goru, Gruziju, Hrvatsku, Izrael, Makedoniju, Moldaviju, Nizozemsku, Rumunjsku i Ukrajinu. Glavni poslovi Odbora su ocjena i strategija Banke prema općim i specifičnim pitanjima financiranja razvoja, odobravanje zajmova, kontrola i provedba mjera politike Banke, suradnja s drugim institucijama, odnos s pojedinim zemljama koje koriste zajmove i slično. Odbor strogo vodi računa o sposobnosti korištenja, učincima kreditiranja i sposobnosti otplate pojedinih zemalja

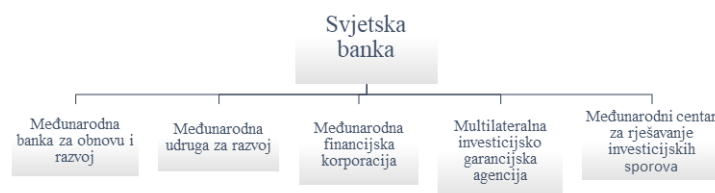
²⁶ <http://www.mfin.hr/hr/miga>, (05.09.)

²⁷ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 85.

korisnica. Krediti se odobravaju izravno vladama, vladinim agencijama ili institucijama uz vladino jamstvo.

Vodstvo banke (predsjednik) – prema tradiciji, na čelu Svjetske banke je SAD, a izbor obavlja Odbor izvršnih direktora. Pomažu mu 3 glavna izvršna potpredsjednika, koji rukovode poslovima na određenim područjima. Prema statutu, predsjednik kao i svi ostali zaposleni u Banci, odgovaraju samo njoj i ni jednoj drugoj vlasti, čak ni zemlji iz koje potiču.

Banka je do sada doživjela nekoliko reorganizacija, što zbog proširenja po pitanju zemalja članica, što zbog proširenja aktivnosti kojima se bavi i usmjerenosti politike. Danas zapošljava 7100 zaposlenih stručnjaka raznih struka podrijetlom iz više od 100 zemalja članica.²⁸

Slika 1: Struktura grupacije Svjetske banke

Izvor: izrada autora prema <http://poslovnisvijet.ba/institucije-grupacije-svjetske-banke/>

Možemo reći da je Svjetska banka kooperativna institucija kojom upravljaju vlade zemalja članica u skladu s visinom upisanog kapitala. Mnoge od članice bile su ili su trenutno primatelji zajmova banke. Da bi članice mogle primati zajmove moraju biti kreditno sposobne. Članice koje imaju kreditnu sposobnost i koje na vrijeme vraćaju ranije primljene zajmove, imaju pravo na nove.

Svjetska banka se vodi sljedećim uputama, zajedno s tekućim procjenama kreditne sposobnosti zemlje, da bi ocijenila ima li određena zemlja pravo na zajam.²⁹

²⁸ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne finansijske institucije-svjetska pravila usmjerenja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 87.

- zemlje članice s prosječnim godišnjim per capita dohotkom (svi podaci navedeni su u USD iz 1994.godine) iznad 1.395 USD, ali manje od 5.055 USD, imaju pravo na zajmove
- zemlje s prihodom per capita između 725 i 1.395 dolara mogu dobiti kombinaciju zajmova IBRD-a i kredita IDA-e (rok otplate preko 20 godina)
- zemlje koje nemaju kreditnu sposobnost za zajmove IBRD-a, a imaju prihode per capita 725 dolara ili manje mogu dobiti zajam jedino od IDA-e
- zemlje s dohotkom od 1.396 do 2.895 USD koriste zajmove s rokom otplate 17 godina, a od 2.896 5.055 USD 15 godina. Republika Hrvatska nalazi se u skupini s dohotkom od 1.396 do 2.895 USD.

Sve zemlje koje imaju pravo na zajmove Banke, imaju pravo i na jamstva. Banka svoja jamstva ograničava na vrijeme u slučaju da se neka zemlja ima poteškoća s dugoročnim bonitetom, uz to banka ograničava svoja jamstva u slučaju da je tijekom restrukturiranje trgovinskog duga.

Visina zajma i jamstva koju Svjetska banka odobrava nekoj od članica mijenja se svake godine ovisno o kreditnoj sposobnosti i bonitetu zemlje.

Može se reći kako su osnovni zadaci svjetske banke pomoći nedovoljno razvijenim članicama u razvitku njihova gospodarstva i proizvodnje pružanjem raznih vrsta zajmova, uz to potiče i razvoj privatnih investicija putem raznih garancija, potiče razvoj trgovine među zemljama članicama, posebno poticanjem međunarodnih investicija kako bi se poboljšali uvjeti rada, porasla produktivnosti i životni standard. Može se još istaknuti kako Svjetska banka potpomaže izobrazbu kadrova za ekonomska, financijska i tehnička pitanja, pa je tako u tu svrhu osnovan i Institut za ekonomski razvoj i obučavanje kadrova.

Uz prethodno navedene zadatke i ciljeve Svjetske banke može se naglasiti kako su neki od ciljeva istrebljivanje ekstremnog siromaštva i gladi, razvijanje školstva, posebna briga o zdravlju majki, poticanje ravnopravnosti žena, borba protiv virusa HIV-a, Malarije i ostalih bolesti, briga o zaštiti okoliša i drugo.

²⁹ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 89.

3. HRVATSKA I MEĐUNARODNE FINACIJSKE INSTITUCIJE

Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske na sjednici koja je održana 22. prosinca 1992. godine donio je zakon o prihvatanju članstva Republike Hrvatske u Međunarodnom monetarnom fondu i drugim međunarodnim financijskim organizacijama. Time je omogućeno da Hrvatska postane članicom Svjetske banke, Međunarodne financijske korporacije (IFC), Međunarodnog udruženja za razvoj (IDA) i Agencije za multilateralne garancije investicija (MIGA).

Sukladno tom zakonu Ministarstvo financija određeno je kao glavna financijska ustanova zadužena da u ime Republike Hrvatske obavlja sve poslove i transakcije određene prema članku III. Odjeljka 2. Statute Banke. Temeljem tog istog zakona i sukladno odredbama statuta Banke, sporazuma o Korporaciji i Udruženju, te Konvenciji o osnivanju Agencije, Hrvatska Narodna Banka ovlaštena je za izdavanje bilo koji neprenosiv, beskamatni zapis koji može biti potreban s obzirom na članstvo Republike Hrvatske u Svjetskoj banci i afilijacijama.

3.1. Republika Hrvatska i Međunarodni monetarni fond

Hrvatska je postala punopravnom članicom nakon što je prihvatila obveze koje proizlaze iz Statuta Fonda. Hrvatska je preuzela sljedeće obveze prema Fondu:³⁰

- obvezu uplate kvote (u tadašnjim hrvatskim dinarima) u iznosu 261,6 milijuna SPV. Od tog iznosa, naslijeđena kvota bivše SFRJ iznosila je 180,1 milijun SPV, a povećanje kvote temeljem devete revizije kvota Fonda iznosila je 81,5 milijuna SPV;
- obvezu uplate dijela dugova u iznosu 44,1 milijuna SPV. Pritom se radilo o dijelu o dijelu kredita koje bivša SFRJ nije otplatila Fondu;
- obvezu po osnovi alokacije specijalnih prava vučenja u iznosu 44,2 milijuna SPV.

Kada je Hrvatska svoju kvotu uplatila Fondu, Narodna banka Hrvatske je otvorila depozitne račune Međunarodnog monetarnog fonda. Minimalni saldo na depozitnim računima

³⁰ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 71.

broj 1 i 2 je uplatila Narodna banka Hrvatske i izdala Promissory Note denominiranu u hrvatskim dinarima te je na taj način kvota uplaćena te sve to u domaćoj valuti (tada hrvatski dinari). „Rezervna tranša“ Hrvatske kod Fonda se u tu svrhu koristila.

Prema međunarodnim financijskim organizacijama posebnim zakonom je donesen mehanizam prioritarnog podmirivanja obveze Hrvatske te je od tog trenutka stekla uvjete za korištenje svih pogodnosti članstva.

Prva pogodnost koja se nametnula sama od sebe, s obzirom na gospodarsko stanje u Hrvatskoj, je da se sa Fondom sklopi stand – by aranžman za strukturno prilagođavanje, tj. premošćivanje strukturnih nestabilnosti. Razni razgovori o eventualnom aranžmanu su se vodili na temelju službenog hrvatskog zahtjeva da nekoliko stručnih misija MMF-a posjete Hrvatsku, što se i ostvarilo. Kada se mjesečna inflacija kretala između 20 i 30%, savjeti njihovih stručnjaka su se svodili na upute kako smanjiti inflaciju.³¹

Osnovni uvjet za zaključivanje potrebnih aranžmana s Fondom je ispunjen provedbom stabilizacijskog, tj. antiinflacijskog programa Hrvatske. Hrvatski program se zasnivao na razmjerno velikoj količini deviznih rezervi, a tek poslije toga na drugim gospodarskim potencijalima, kao što su industrijska i poljoprivredna proizvodnja, izvoz i sl., što je Fondu bilo dobro poznato. Optimalna aktivacija ovih potencijala se mogla izvršiti uspostavom političke stabilnosti, a to nije bilo moguće prije reintegracije svih privremeno okupiranih područja u pravni sustav Republike Hrvatske.³²

Preduvjet za ulaganje u gospodarstvo zemlje članice je povećanje boniteta kod svjetskih financijskih i gospodarskih krugova, što se postiže zaključivanjem stand – by aranžmana s MMF-om što je za svaku zemlju značajan događaj. Aranžman s MMF-om je za Hrvatsku bilo od životne važnosti, jer vrsta stabilizacijskog programa što ga provodi Hrvatska će se veoma teško ostvariti bez stranog kapitala.

³¹ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 71.

³² Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 72.

Hrvatska je ostvarila glavni preduvjet MMF-a za postizanje aranžmana osjetno obarajući stopu inflacije, provodeći vrlo restriktivnu monetarnu politiku, uz dodatne mjere u drugim segmentima makroekonomske politike. Također, uz ekonomske razloge koji su glavni kriterij na temelju kojih MMF donosi odluke, postoje i neformalni, a najviše politički kriteriji, koji na to utječu.³³

Kao najveća međunarodna financijska institucija MMF je kako za ostale zemlje, tako i za Republiku Hrvatsku jedan od najbitnijih izvora financiranja.

Zajmovi MMF-a Republici Hrvatskoj su idući:³⁴

Stand by aranžman odobren je Hrvatskoj 1994.godine u iznosu od 65,40 milijuna SDR, na rok od 18 mjeseci. Uz Stand by aranžman, Hrvatskoj je iste godine odobrena Olkšica za pretvorbu gospodarskog sustava (STF) u iznosu od 130,80 SRD. Aranžman je otplaćen 2002. godine. Prošireni aranžman (Extended fund facility) odobren je Hrvatskoj 1997. godine u iznosu od 353,16 milijuna SDR na rok od 3 godine. Aranžman je također otplaćen 2002.godine.

Stand by aranžman odobren je u iznosu od 200 milijuna SDR 2001. godine od strane izvršnog direktora MMF-a na rok od 14 mjeseci. Ovaj aranžman je odobren s namjerom da se odobrena sredstva ne povlače. 2003. godine, stand by aranžman odobren u iznosu od 105,88 milijuna SRD na rok od 20 mjeseci nije uspješno okončan te je plaćen trošak (committment fee) u iznosu od 298.966 SDR. Također, 2004. godine, stand by aranžman u iznosu od 97 milijuna kuna, odobren kao mjera opreza, produžen je do 2006.godine uz povećanje korištenja na 99 milijuna SRD. Po ovom aranžmanu plaćen je trošak od 552.005 SRD.

Kao članica Odjela specijalnih prava vučenja, Hrvatska podmiruje obveze iz sukcesijom naslijeđenih obveza. Članstvom u MMF i sukcesijom bivše SFRJ, RH naslijedila je neto kumulativnu alokaciju u iznosu od 44 205 369 SDR. Budući je račun Narodne banke Jugoslavije kod MMF-a u trenutku sukcesije bio prazan, RH je naslijedila samo obvezu plaćanja troškova

³³ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 72.

³⁴ Lešić, Z., Gregurek, M. (2014.): Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, str.163.-164.

Neto kumulativne alokacije. Ovisno o visini kamatne stope, troškovi NKA-a godišnje iznose između 1 i 1 milijuna SDR. Od 1992. do 2008.g. plaćeno je ukupno 23 966 313 SDR na ime ovih troškova.

3.2. Republika Hrvatska i Svjetska banka

Hrvatska je netom poslije članstva u Međunarodnom Monetarnom Fondu, postala članicom Svjetske banke. Kada je 14. prosinca 1992. godine kada je RH prihvatila i ispunila sve uvjete iz Odluke Izvršnog odbora Međunarodnog monetarnog fonda i 15. prosinca postala punopravna članica, Svjetska banka je predložila da Republika Hrvatska, kao i ostale članice bivše SFRJ, prihvati iste uvjete za članstvo u Svjetskoj banci, odnosno da se uloženi kapital i obveze podjele na isti način koji je to napravio MMF. Navedene uvjete Republika Hrvatska je prihvatila i postala članicom Svjetske banke 27. veljače 1992. godine.

Kako je RH već u sastavu bivše SFRJ, bila članica Svjetske banke, tako je nakon raspada dobila i dio duga koji je ostao nepodmiren nakon što je Svjetska banka bivšoj SFRJ odobrila zajam u iznosu 4,1 mlrd USD. Na dan 31. listopada 1992. godine iznos neotplaćenog duga iznosio je 2,1 mlrd USD, koji je podijeljen prema korisnicima s teritorija novih država krajem 1992. godine.

Tablica 5. : Podijeljeni iznos izražen u mil. USD i postocima

Bosna i Hercegovina	439.24	21.4
Hrvatska	155.19	7.6
Makedonija	153.98	7.5
Slovenija	160.59	7.8
Srbija i Crna Gora	1,141.05	55.7
UKUPNO:	2,050.05	100.0

Izvor: Izrada autora prema grupi autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije, svjetska pravila usmjeravanja razvoja, Zagreb, str. 119.

Republika Hrvatska je prihvatila obveze prema Svjetskoj banci koje su joj dodijeljene nakon raspada SFRJ, koji iznosi 29,38% ukupnog duga. Nakon što je isplaćen dug, proveden je formalin proces prijema Republike Hrvatske u Svjetsku banku. Članstvo je okončano tek nakon što su svih 5 članica bivše SFRJ prihvatile svoje obveze i svoj dio upisanog kapitala u Banci.

25. veljače 1993.godine Republika Hrvatska postaje članica nakon što je ispunila sve uvjete potrebne za članstvo u Svjetskoj banci. Nakon članstva dobila je pravo upisati svoj dio povećanja kapitala koji je pripao bivšoj SFRJ prema sporazumu postignutom 1988. godine. Uz to Hrvatska je dobila udio u novom povećanju kapitala IFC, IDA-e i MIGA-e.

Republika Hrvatska postaje članicom Međunarodnih financijskih institucija u vrijeme rata, pa je tako i njihova misija u najvećoj mjeri usmjerena ka obnavljanju ratom zahvaćenog gospodarstva RH, preciznije rečeno Svjetska banka vodi makroekonomski i politički dijalog s Vladom i Narodnom bankom Hrvatske, analizirajući opće stanje i sektore moguće suradnje, potencijalne projekte i programe razvitka. U najvećoj mjeri radi se o zakonodavnom, gospodarskom i socijalnom sektoru gdje su već započele prilagodbe i reforme, procesi privatizacije, liberalizacije i transformacije. Također dolazi i do novog organiziranja državnih poslova i nadležnosti između središnje i regionalne uprave (županija).

S obzirom na ratno stanje u državi komunikacija Vlasti i Banke bila je i više nego dobra, pa se tako počinju formirati ideje i dogovori zamišljeni za rekonstrukciju, dolazi do formiranja zamisli o zajmovima programskog tipa, raznima područjima tehničke pomoći vezane za definiranje projekata obnove, razvoja i strukturnih prilagođavanja Republike Hrvatske.

Za provedbu dogovorenih reformi Republika Hrvatska u najvećoj mjeri računala je na zajmove Svjetske banke i ostalih međunarodnih financijskih institucija. Nakon postavljanja zajedničkog cilja da se prvo provede reforma sustava, a nakon toga ostale strukturne prilagodbe kako bi se očuvale i još više razvile važne komponente prednosti RH u svijetu, posebno u sektoru usluga (turizam i promet) svjetska banka je bila ta koja je trebala svojim investicijama pomoći u provedbi tih ideja i održavanju stabilnosti općih uvjeta u zemlji. Neke od najvažnijih odluka Vlade i Svjetske banke bilo je obnoviti i sanirati ratna oštećenja, obnova bankarsko-financijskog sektora, obnova javnog sektora u cijelosti. Za provedbu tih ideja definiran je i dogovoren multisektorski zajam za obnovu u iznosu 128 mil. USD, dogovoren u travnju 1993. godine, a odobren u lipnju 1994. godine zbog ratno-političke situacije i nestabilnosti u regiji.

U veljači 1995. godine odobreni su i zajmovi za sektore zdravstva u iznosu 40 mil. USD i za sektor prometa i veza u iznosu 80 mil. USD.

U travnju 1995. godine Banka je usvojila programski dokument nastao nakon dvogodišnjeg dijaloga o makroekonomskim i sektorskim pitanjima razvoja Republike Hrvatske – “Strategija potpore Hrvatske”

Stanje ugovorenih zajmova u studenom 1995. godine bilo je:³⁵

U studenom 1995. godine bitno je naglasiti stanje sljedećih ugovorenih zajmova kao što su: Zajam za obnovu (128 mil. USD), Zajam za zdravstvo (40 mil. USD), Zajam za ceste (80 mil. USD) i Istarski vodoopskrbni sustav koji je iznosio 28 mil. USD.

1996. godina se ističe po većoj brojnosti ugovorenih zajmova koji su bili u pripremi. Među njima se ističu sljedeća tri najveća: zajam za sanaciju i prestrukturiranje banaka i poduzeća vrijedan 140 mil. USD, zajam za prestrukturiranje javnog sektora (80 mil. USD), zajam za obnovu II (100 mil. USD). U to vrijeme već kreću pripreme za nove zajmove kao što su: zajam za strukturno prilagođavanje u poljoprivredi (60 mil. USD), zajam za rekonstrukciju termoelektrane i toplane Zagreb (40 mil. USD) i drugi.

Na taj način Hrvatska ima program zajmova sa Svjetskom bankom koji koristi za obnovu gospodarstva u iznosu 180 – 220 mil. USD na godinu u razdoblju 1996. – 1998.

Uz prethodno navedene pomoći Svjetke banke pružene RH, banka pomaže Hrvatskoj u ispunjavanju ciljeva potrebnih za članstvo u Europskoj uniji. Suradnja sa svjetskom bankom obuhvaća fiskalno razdoblje 2014. – 2017., a odnosi se na programe i aktivnosti koji će se odvijati kroz tri odvojena, ali međusobno povezana stupa, prema službenoj stranici Ministarstva financija Republike Hrvatske:³⁶

- Prvi stup - Javne financije: podrška fiskalnoj konsolidaciji s ciljem ostvarivanja održivoga rasta stavljajući naglasak na racionalizaciju rashoda kako bi se osigurala fiskalna održivost u srednjem roku.

³⁵ Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO-Institut za međunarodne odnose, Zagreb, str. 122.-123.

³⁶ <http://www.mfin.hr/hr/svjetska-banka> (02.09.)

- Drugi stup - Konkurentnost: ostvarivanje poboljšanja na području konkurentnosti pružanjem podrške u provođenju strukturnih, institucionalnih i upravnih reformi.
- Treći stup - Članstvo u Europskoj uniji: povećanje koristi od članstva u Europskoj uniji kroz jačanje kapaciteta zemlje za provođenje usklađenih politika, povećanje kapaciteta Republike Hrvatske u povlačenju sredstava iz fondova Europske unije i pružanje pomoći kako bi se ta sredstava učinkovito iskoristila.

Ostale članice Grupacije Svjetske banke također surađuju s Republikom Hrvatskom kroz svoje programe potpora za unapređenje gospodarstava članica organizacije. **Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)** s Republikom Hrvatskom je u razdoblju od 1993. do studenog 2014. potpisala 56 zajmova i 1 predujam za zajam, od toga 39 izravnih i 17 zajmova uz državno jamstvo. RH je s IBRD-om potpisala i 53 darovnice, čija su sredstva odobrena iz međunarodnih fondova tehničke pomoći (Globalnog fonda za zaštitu okoliša, Fonda za institucionalni razvoj, Fonda za razvoj politike i ljudskih resursa, Zaklade za osnaživanje računovodstvenog i fiducijarnog okoliša), iz sredstava donacija vlada Japana, UK, Nizozemske, Švedske i Norveške te iz Programa CARDS Europske unije, a koriste se putem Banke kao provedbene agencije. Najznačajniji projekti su odobreni u vrijeme fiskalnih promjena u RH 2014. godine, kada je odobren Drugi zajam za razvojnu politiku gospodarskog oporavka (150 milijuna EUR) za podršku fiskalne konsolidacije i jačanja investicijske klime. Odobreni su i Program poboljšanja kvalitete i djelotvornosti pružanja zdravstvenih usluga (75 milijuna EUR), te Projekt modernizacije sustava socijalne zaštite (70 milijuna EUR) koji ima za cilj podržati reformu sustava socijalne zaštite. **Međunarodno udruženje za razvoj (IDA)** svake tri godine nadopunjuje sredstva, čime želi održati stabilnost raspoloživih sredstava. Od kada je 1993. RH postala članica sudjelovala je u svim redovnim dopunama sredstava IDA-e. Šesnaesta nadopuna sredstava IDA-e odnosi se na razdoblje od 1. srpnja 2011. do 30. lipnja 2014. godine. Republika Hrvatska prihvatila je obvezu uplate u iznosu 450.631,00 HRK i povećala broj glasova za 9.167, te na taj način održala svoj omjer glasačke snage u IDA-i. To je bila posljednja nadopuna sredstava prije 2015. godine, koja je zadana kao cilj za ostvarenje Milenijskih razvojnih ciljeva Ujedinjenih naroda. Sedamnaesta nadopuna sredstava odnosi se na razdoblje od 1. srpnja 2014. do 30. lipnja 2017. godine. Republika Hrvatska je nadopunom sredstava povećala svoj broj glasova za 8.903 glasa na ukupno 84.524 glasa, čime je održala udio od 0,27% glasačke moći. RH sudjeluje i u doplati sredstava IDA-e za financiranje Multilateralne inicijative otpisa dugova,

a ulaskom u Europsku uniju nastala je i obveza izdavanja određenog postotka BDP-a za službenu razvojnu pomoć, u sklopu čega se predviđa prelazak RH u status zemlje donatora u okviru IDA-e. **Međunarodna financijska korporacija (IFC)** je u Republiku Hrvatsku u razdoblju 2014.-2017. godine uložila 600 milijuna USD. Ta sredstva IFC-a je namijenila domaćim poduzećima orijentiranim na izvoz, te malim i srednjim poduzećima. Cilj tih investicija je poboljšanje konkurentnosti domaćih proizvoda, privlačenje stranih investicija, promicanje prijenosa znanja, iskustava i tehnologija, te poticanje ulaganja u privatni sektor u razvoj infrastrukture. IFC je financirala projekte u sektorima financijskog tržišta, proizvodnih djelatnosti, turizma i agrobiznisa. Može se istaknuti financiranje Zračne luke Zagreb u fiskalnoj 2014. godini i financiranje vjetroelektrana u Republici Hrvatskoj s ciljem povećanja proizvodnje energije iz obnovljivih izvora. **Multilateralna agencija za osiguranje investicija (MIGA)** ima za cilj podupiranje gospodarskog rasta pružanjem jamstava kako bi se potaknula ulaganja u privatni sektor. MIGA je 2012. godine izdala garanciju u iznosu od 298 milijuna USD za zajam koji je UniCredit Bank Austria AG dala svojoj podružnici u Hrvatskoj, Zagrebačkoj banci, u iznosu od 313 milijuna USD. Bruto izloženost MIGA-e u Republici Hrvatskoj za aktivne projekte u studenom 2013. iznosila je 946,7 milijuna USD (8,97% od ukupne izloženosti MIGA-e).³⁷

3.2.1. Preporuke i mjere za reformu

Globalna kriza 2008. godine snažno je pogodila hrvatsko gospodarstvo, što je izazvalo duboke socijalne posljedice. Poučeni efektima krize Svjetska Banka i Vlada Republike Hrvatske su uočili priliku za reforme putem preporuka i mjera. Te preporuke dijelimo na :

1. Preporuke vezane za tržište rada - Izvješće Svjetske banke kao i Vladin program gospodarskog oporavka jedan dio preporuka/mjera usmjeravaju prema jačanju efikasnosti i organizacijskog kapaciteta sustava. U izvješću Svjetske banke stoji da bi trebalo umjesto povećanja izdataka, sredstva usmjeriti od lošije ciljanih i neučinkovitih programa k onima koji bolje ciljaju i imaju značajan učinak na siromaštvo, uz jačanje institucionalne kapacitiranosti za osmišljavanje, provedbu i procjenu politika socijalne zaštite. U skladu s tim, Vladin Program predlaže niz mjera s navedenim ciljem, koje se kreću od povećanja

³⁷ <http://www.mfin.hr/hr/svjetska-banka> (13.09.)

kapaciteta Hrvatskog zavoda za zapošljavanje do poboljšanja suradnje s centrima za socijalnu skrb i drugim akterima. Predlaže se naglasak staviti na jačanje regionalnih aktera, efikasniju preraspodjelu sredstava i ulaganje u povećanje apsorpcijskog kapaciteta regionalnih ureda za zapošljavanje. U Vladinom Programu nadalje stoji da se svi programi tržišta rada objedine pod jednu središnju agenciju, da se reorganizira sustav socijalne zaštite (uvođenje zajedničkih definicija, pravila i procedura). U skladu s tim planira se poboljšanje menadžmenta, uspostava kataloga prava, razvoj integriranog IT sustava socijalne zaštite na svim razinama vlasti. Uz to, Vladin Program dodatno cilja na jačanje kapaciteta za korištenje EU fondova na području zapošljavanja. Kako program dohodovne potpore za nezaposlene ne pokriva radnike koji nemaju potrebnu evidenciju doprinosa, tako bi Vlada mogla razmotriti uvođenje dodatnih programa privremenog karaktera onima koji ne ispunjavaju uvjete za stjecanje naknada za nezaposlene, kao i produljenje prava na primanje naknade onima kojima prijeti dugotrajna nezaposlenost. Ovi programi bi također mogli biti uvjetovani različitim programima aktivacije.³⁸

2. Preporuke vezane za programe socijalne pomoći i dječjih doplataka - Prema izvješću Svjetske banke od velike je važnosti poboljšati kapacitete ciljanih programa (pomoći za uzdržavanje i dječjih doplataka) a smanjiti broj kategorijalnih naknada. Nadalje, treba općenito poboljšati ciljanost pri formulaciji programa. Pojednostavljenje sustava naknada, bolja organiziranost stoji kao mjera i u Vladinom Programu. Nadalje, izvješće Svjetske banke kao srednjoročnu mjeru predlaže razvoj aktivacijske politike za ponovno uključivanje dugotrajno nezaposlenih radno aktivnih korisnika na tržište rada, koje bi trebalo uvjetovati sudjelovanjem u programima obuke/prekvalifikacije. U izvještaju Svjetske banke, ali i u Vladinom Programu predlaže se rješavanje institucionalne rascjepkanosti na središnjoj i lokalnim razinama te nadogradnja informacijskog sustava socijalne pomoći. Sustav upravljanja informacijama u sustavu socijalne zaštite treba što snažnije povezati s drugim sustavima te uspostaviti jasan mehanizam razmjene podataka. Informatizacija bi trebala sniziti troškove administriranja i mogućnosti pogreške pri uključivanju/isključivanju. Nadalje, više bi se pažnje trebalo posvetiti identificiranju broja

³⁸ Lakoš, I. (2010.): O socijalnim učincima ekonomske krize u Hrvatskoj: utjecaj, odgovori i preporuke (analiza dokumenata Svjetske banke i UNDP-a), Zagreb

korisnika koji imaju dvojno državljanstvo kako bi se spriječilo korištenje prava u više zemalja. Isto tako, racionalnijem korištenju trebalo bi pridonijeti uvođenje provjere dohotka za djecu s težim oštećenjima. U pogledu preporuka za programe socijalne pomoći trebalo bi osigurati sredstva za mogući priljev korisnika iz sustava zapošljavanja u sustav socijalne skrbi, iako taj broj prema procjeni neće biti velik, te se stavlja naglasak na potporu samačkim kućanstvima, samohranim roditeljima i potrebu mijenjanja dosadašnju ekvivalentne ljestvice u korist navedenih skupina. Nadalje, trebalo bi osmisliti posebne programe za Rome u županijama gdje su oni u većini korisnici socijalne pomoći.³⁹

³⁹ Lakoš, I. (2010.): O socijalnim učincima ekonomske krize u Hrvatskoj: utjecaj, odgovori i preporuke (analiza dokumenata Svjetske banke i UNDP-a), Zagreb

4. ZAKLJUČAK

Temeljem ovog završnog rada može se zaključiti koliko važnu ulogu u svijetu imaju Međunarodne financijske institucije. Među njima najistaknutije su Međunarodni monetarni fond i Svjetska banka, pa je tako i prikazana njihova detaljnija analiza u ovom radu.

Te dvije institucije nastale na istoj konferenciji 1945. godina u Bretton Woodsu imale su za cilj pomoći zemljama u poslijeratnoj krizi, preciznije rečeno Banka ima ulogu da stvori zdrave uvjete za uspješnu provedbu određenih projekata i programa strukturnih prilagodbi, dok MMF nastoji potaknuti stabilnost na međunarodnom financijskom i monetarnom tržištu.

Njihova povezanost vidljiva je i u tome što članica Svjetske banke ne može postati zemlja koja prethodno nije članica Fonda. Danas dvije najveće međunarodne financijske institucije broje 189 članica. Članice tih dviju institucija osim prava koje dobivaju članstvom, dobiju i svoje obveze određene kroz kvote ovisno o veličini i važnosti članice.

Hrvatska je punopravna članica Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke još od 1993. godine. Članstvo je RH donijelo pogodnosti korištenjem zajmova i stand-by aranžmana od strane navedenih organizacija za uspješnu provedbu programa stabilizacije i strukturnih promjena nakon ratnih razdoblja, najznačajniji projekti MMF-a i Svjetske banke u to vrijeme bili su namjenjeni obnovi uništenog gospodarstva pa su tako odobreni zajmovi za obnovu, zdravstvo, ceste i ostali zajmovi koji su trebali pomoći obnovi gospodarsva. Uz te zajmove Hrvatska je od Svjetske banke primila potporu pri ulasku u Europsku uniju u obliku zajmova kako bi se postiglo članstvo u EU utemeljeno na stabilnoj gospodarskoj poziciji, to razdoblje suradnje odvijalo se u od 2014. do 2017. godine. U ovom drugom, novijem, razdoblju pomoći su se bazirale na pomoći javnih financija, provođenju strukturnih, institucionalnih i upravnih reformi, te pomoći pri članstvu u EU, točnije pomoći za povećanje koristi od Europske unije, konkretnije, povlačenjem što više sredstava iz fondova Europske unije. Ovime možemo zaključiti kako su Međunarodne financijske institucije svojom suradnjom sa Hrvatskom, do sada sudjelovale u financiranju najbitnijih razdoblja Republike Hrvatske, što je zasigurno od velike pomoći našem gospodarstvu.

Kao najznačajnije institucije danas, Svjetska banka i Međunarodni Monetarni Fond imaju velike uloge, ali i odgovornosti prema svojim članicama. Svojim aranžmanima uvelike su pomogle velikoj većini zemalja, korisnicama odobrenih zajmova ili jamstava dodijeljenih od

strane navedenih institucija. Danas se od njih zahtjeva transparentnost s obzirom da gotovo svaka članica za svoj razvoj gospodarstva koristi njihovu pomoć, a uz to baš one i financiraju te iste organizacije. S obzirom na vrlo uspješno poslovanje od nastanka do danas gotovo sa sigurnošću se može reći kako MMF i Svjetska banka rade i na napretku transparentnosti koju zahtijevaju njene članice.

POPIS LITERATURE

1. Baban, Lj., Marijanović, G. (1998): Međunarodna ekonomija, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek
2. Dreher A., IMF and Economic Growth (2004.): The Effects of Programs, Loans, and Compliance with Conditionality
3. Eakins S., Mishkin F.,(2005.): Financijska tržišta + institucije, Zagreb
4. Grupa autora (1996.): Hrvatska i međunarodne financijske institucije-svjetska pravila usmjeravanja razvoja, IMO- Institut za međunarodne odnose, Zagreb
5. Kruger M., Lavigne R., McKay J. (2016.): The Role of the International Monetary Fund in the Post-Crisis World, Bank of Canada
6. Lakoš, I. (2010.): O socijalnim učincima ekonomske krize u Hrvatskoj: utjecaj, odgovori i preporuke (analiza dokumenata Svjetske banke i UNDP-a), Zagreb
7. Lešić, Z., Gregurek, M. (2014.): Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić
8. Lovrinović, I. (2015.): Globalne financije, Zagreb
9. Macesich G., International monetary fund:A new role, Izvorni znanstveni rad
10. Matić, B. (2016.): Poslovanje u vanjskoj trgovini, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
11. Simpsons, L., The Role of the IMF in Debt Restructurings (2006.): L I A , Moral Hazard and Sustainability Concerns

Internet izvori:

1. <https://www.imf.org/en/About> (01.09.2019.)
2. <https://www.worldbank.org/en/who-we-are> (02.09.2019.)
3. <http://www.mfin.hr/hr/svjetska-banka> (15.07.2019.)
4. <http://poslovnisvijet.ba/institucije-grupacije-svjetske-banke/> (02.09.2019.)
5. <http://www.mfin.hr/hr/svjetska-banka> (13.09.2019.)
6. <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/14/51/Special-Drawing-Right-SDR> (18.09.2019.)

PRILOZI

Slika 1: Struktura grupacije Svjetske banke	23
--	-----------

Tablica 1: Glavne razlike MMF-a i Svjetske banke	7
Tablica 2: Zemlje u razvoju-službeno prijavljeni aranžmani deviznog tečaja MMF-a	10
Tablica 3: Raspored glasačke moći izabраних zemalja članica MMF-a (u % od ukupnog)	11
Tablica 4: Odnos vrijednosti američkog dolara i SPV-a (PPV), (na kraju razdoblja)	15
Tablica 5: Podijeljeni iznos izražen u mil. USD i postocima	28

SAŽETAK

Međunarodne financijske institucije su najčešće osnovane s ciljem razvitka međudržavne razmjene. Najistaknutije organizacije su Međunarodni monetarni fond i Grupa svjetske banke, osnovane zajedno u vrijeme Drugog svjetskog rata kada su mnoga gospodarstva bila uništena i nastupila financijska kriza. Osnovane su s ciljem pružanja financijske pomoći tada uništenim gospodarstvima putem raznih metoda, ali čak i savjetovanjem za daljni razvitak. Za te dvije organizacije možemo reći kako su bile temelj za daljni napredak međunarodnih financijskih institucija. Svaka od njih ima svoje ciljeve i načine pomoći zemljama članicama, koje prethodno moraju zadovoljiti uvjete za ulazak u organizaciju. Osim pružanja financijske pomoći zemljama članicama te dvije organizacije potiču razvitak trgovine između članica, potiču privatne investicije, pomažu školstvu i drugo. MMF i Svjetska banka imaju veliku ulogu i u Hrvatskoj već od prvog dana članstva Hrvatske koja je u to vrijeme bila uništena Domovinskim ratom. U poslijeratno vrijeme te dvije organizacije pomažu gospodarstvu RH pružanjem financijske pomoći za osnovu i razvoj. Uz to možemo istaknuti i razdoblje ulaska Hrvatske u Europsku uniju kada su također od velike pomoći bili zajmovi od strane financijskih institucija. I danas se nastavlja suradnja Hrvatske i međunarodnih financijskih institucija poticanjem raznih grana gospodarstva.

Ključne riječi: Međunarodne financijske institucije, Međunarodni monetarni fond, Grupa svjetske banke

SUMMARY

International financial institutions are most commonly founded so as to develop interstate exchanges. The most prominent organizations are International Monetary Fund and World Bank Group, both founded during World War II when many economies were destroyed and financial crisis started. They were developed to give financial help to then destroyed economies via various methods, and they even gave advice for further development. For these two organizations, we can say that they were the basis for further development of the international financial institutions. Each of them has its goals and ways of helping member countries which previously had to meet some requirements to enter the organization. Besides offering financial aid to member countries, these two organizations encourage the development of trade among members, private investments, help schooling system and other. IMF and World Bank have played an important role in Croatia, too since the first days of membership when Croatia was still shattered by the War of Independence. In the aftermath of war, these two organizations helped financially Croatia economy's foundation and development. With that, we can mention the period of Croatia's entry to the European Union when their loans were also very helpful. Nowadays, the cooperation between Croatia and international financial institutions is continued by encouragement of different economy branches.

Key words: International financial institutions, International Monetary Fund, World Bank Group